

108129²

1946

ERDÉLY

AZ ERDÉLYI NÉPI KÁRPÁT EGYESÜLET FOLYÓIRATA

FELELŐS KIADÓK: VÁMSZER GÉZA ÉS ERDÉLYI SÁNDOR

Az Erdély szerepe

Mióta lapunk a kevés előfizető miatt anyagi nehézségekkel küzd és mióta havi folyóiratunkból évnegyedes röpirat lett, azóta mintha megsaporodtak volna azok, akik e lap létjogosultságát, szerepét kétségbe vonják, akik jó- vagy rosszindulatú kritikával kísérik a lap szerkesztését és a benne megjelent cikkeket.

Önmagunk védelmére és helyzetünk tisztázására lássuk tehát, miért ragaszkodunk ennyire a lap megjelenéséhez, eddig bevált beosztásához, szelleméhez, miért hoz tehát az egyesület még anyagi áldozatot is, hogy megjelenhessünk:

Nagy gyengeséget jelentene ennek a szinte félszázados lapnak az önkéntes megszüntetése.

Ha szerényebb is a külsőnk, tartalma, értéke, változatossága — úgy érezzük — nem rosszabb az előző éveknél.

Hogy miért nem tesszük frissebbé, újszerűbbé, nagyobb tömegeknek vonzóvá? Nehéz és kockázatos egy bevált formát, szellemet, stílust mással elcserélni, főként, ilyen drága nyomdaárak és ilyen pénztelen olvasóközönség mellett. Ezt a tervet esetleg jobb időkre kell hagynunk.

Lapunknak két fő irányelve van: a turista gondolat és a honismeret terjesztése, melyeket egymástól elválasztani s egyiket a másik fölé helyezni nem lehet.

A turistaság és a rokonsportok elméleti és gyakorlati vonatkozású szakcikkei az idők folyamán tisztáztak bizonyos eszmei és felvetődött időszakos kérdéseket, valamint több nemzedéket kiképeztek a turistaság gyakorlati tudnivalóira.

A honismeret terén a legkiválóbb — földrajzi, földtani, növénytani, művészettörténeti és néprajzi — szakemberek cikkei mellett

mindég megtaláljuk a lelkes, a minden iránt érdeklődő turista szerény, de a maga nemében értékes adatgyűjtő vagy természetmegfigyelő írásait is. Lapunknak sokat köszönhet a hazai tudomány, de sokrétű, változatos tárgyú cikkei révén olvasóival megismertette Erdély földjét és a rajta élő népeket s ezen keresztül mindég arra törekedett, hogy szűkebb hazánkat és az együttlakó népeket megszerettesse, olvasóit pedig társadalmi téren is demokratikus szellemben nevelje. Ezzel elértük azt, hogy sok szülőföldjét szerető, de sovinizmustól mentes, kiegyensúlyozott lelkű, szociális érzékű embert neveltünk hazánknak.

Az iskola jelentős segítőtársat nyert lapunkban, amelynek ma is sok a tanár, a tanító és a diák olvasója s valóban az iskola ezirányú munkáját szerencsésen egészíti ki.

Lássuk, mi a szerepe lapunknak az egyesületi élet keretében? Az Erdély nemcsak egyesületünk hivatalos közlönye, életének tükre, nemes törekvéseinek szöcsövé, hanem az egész erdélyi magyar turistaságnak ma egyetlen — a multban pedig vezető — lapja.

Összekötő kapocs a különböző vidéki osztályok és a központ között, sőt mivel eljut olyan helyekre is, ahol szervezett turista élet nincsen, de van egy-két természetbarát testvérünk, egy nagy turista családdá forrasztja az országban elszórtan élő magyar természetjárókat.

Lapunk közvetítője az erdélyi magyar turistaságnak országunk másnyelvű turistái, sőt a külföldiek felé is.

Gondoskodunk csendes munkánkkal a turisták utánpótlásáról is, mert mi adjuk át évtizedes tapasztalatainkat, tudásunkat az utánunk következő ifjabb nemzedéknek. Ifjúsági pályázataink is ezt célozzák és a szép eredmények beszédes tanuságai e fontos szerepünknek.

43-ik évfolyamában levő lapunkat az erdélyi turistaság történelmének megírásánál nem lehet mellőzni, sőt abból lehet elsősorban azt megírni.

Lapunk tehát az erdélyi magyar kulturának olyan hatékony tényezője, nevelő eszköze, mely szervesen beleilleszkedik a romániai magyarság létfenntartó munkájába.

Elsorolt szerepünk, értékeink ellenére munkánkban miért nem támogat bennünket képességei szerint anyagiakkal vagy szellemiekkel minden természetkedvelő, minden Erdélyt szerető magyar testvérünk? Miért nem? S miért akadnak olyanok is, akik támogatás helyett csak hátráltatják munkánkat?

Vámszer Géza

A Vlegyászán

Ütemesen csikorognak a dragánvölgyi iparvasút kerekei. Huszonhárom turistát visz, akik elszántan még ma a Vlegyászára akarnak jutni, sőt azon is túl, dacára a mindennapos hosszú esőknek, dacára a tizenharmadikának. (1946 július 13—14-én folyt le a kirándulás).

Az első kocsin turistáink kedélyes falusiak között, magasra rakott fenyőrönkökön ülnek. Vesztükre, mert ezek a rönkök a mozdony fűtésére szolgálnak, lassankint mind kihúzzák őket alóluk, a mozdony mind jobban szórja a szikra- és gőzesőt reájuk, de fő, hogy a kisvasúton ülhetünk. A Dragánvölgy szépségei csakhamar kiűzik szemünkből a reggeli álmoságot; mintha nem is lett volna annyi eső az előző napokon, oly kristálytisza a Dragán vize, ezernyi mezei virág bólogat felénk, régi ismerősök felé. Még nem kaszálnak, mert a hosszú szárazság, a hűvös éjjelek miatt nem nőtt eleget a fű. Minden kanyarulatnál új szépségek, új színek tűnnek elénk; a régóta nem látott völgy szépségeit tágranyíll szemmel figyeljük; üde pázsit, virágpompa, erdők, hegyek, sziklák... Amott emberek térdig vízben állanak, a sziklás mederben megakadt gerendákat igyekeznek elindítani a víz hátán lefelé. Fél tíz lehet az idő, amikor a Kissebestől 18 km.-re fekvő zernisorai malomnál leszállunk. Utitársaink, az ittlakó falusiak, sok jót kívánnak nekünk, útbaigazítanak és tovább robognak. Ma Päräul-Crusig megy a kisvasút, általában pedig Chenč-ig jár. A malomnál mosolygós pásztorgyerek figyelmeztet, ne térjünk le a járt ösvényről, mert fennebb „bälaurok“, sárkányok élnek.

Rövid reggeli után 10 órakor szép lassú menetben megindulunk a tág Zernisóra völgyben felfelé. Szorosan a patak mellett visz az út. Ahol összeszűkül a völgy, az első útelágazásnál a jobboldali, a másodiknál a baloldali ösvényt kell választani. Így érünk 1 és fél óra alatt a *Prisloc* nevű kerek tisztásra, ahol egy esztenában öreg házaspár igazít útba, megmutatja az útjelzés kezdetét. A megyei turistahivatal készítette egy évvel ezelőtt. Megtaláljuk a függőleges piros jegyeket, amelyek sűrű erdőben visznek egy kis tisztásig, ott aztán elveszítjük őket. Nekivágunk toronyiránt a Tarniczának, csakhamar rábukkanunk az ösvényre, mely a Tarnicza oldalán kivezet az erdőből. Mindenütt gyantaszag, fenyőillat, szamóca, málna.

Kérve az erdőből tág kilátás nyílik. Előttünk a hatalmas hátú Vlegyásza, már száll fel róla a felhőtakaró, de még vészes-szürke felette az ég. Újabb pihenőt tartunk, már megvan a jó irány, az ösvény folytatása messze előttünk látszik. Sziklás rész következik és emelkedő, több forrás, elérünk a völgy sarkához, ahol a másik oldalra fordul az ösvény. A völgyсарokban hatalmas szikla áll őrt, tetejéről felséges kilátás a Zerna hosszú folyására. Erős harsogása idehallatszik, ki tudja mióta mossa medrét, mikor szűnik meg zúgása...

Ismét sűrű fenyves következik, majd újabb tisztás egy nyeregben és jön az utolsó erőfeszítés, egy meredek rész, amelynek tetején csak boróka és kúszó fenyő van, és fenn vagyunk a Vlegyásza gerincén. Itt

már nem törődünk a fáradtsággal, mindnyájan az első, aztán a második csúcsra megyünk.

Délután 4 óra van. Xántus János kitűzi a háromszögelési állvány korhadt gerendájára az egyesületi zászlócskát, Pakó Béla megcsókolja a földet, magam is rövid imát mondok, hogy ismét kedves csúcsunkon lehetünk, a vulkáni kőtuskók között. De a hideg süvítő szélben sokáig tartózkodni nem lehet, átsétálunk a nagy hát alsó felére is. Nem győzünk betelni a szépségekkel, megmutogatjuk egymásnak a látnivalókat. Borús az ég, a felhők mélyen lógnak a völgyekbe le, de mindent ki lehet venni. A jéghideg szél ellenére a társaság nagy része mégis sokáig fenn marad, mert tudjuk, hogy innét csak egy óra járás a menedékház. A nap is kisüt, tehát sétálva megyünk lefelé a gerincen. Egy pásztorfiú egyhangú, de vidám éneket énekel tele torokból, mi pedig alkonyatkor lassan lérünk a Kolozsvármegye tulajdonát képező gyönyörű menedékházba. Ez a ház 1430 m magasságban épült a Frintura-réten, 2 közös nálóból, 2 külön szobából, közös étkezőből és két nyílt terraszból áll. Estére megérkezik Popa Luca, az ór, Sikó László vármegyei sportigazgató levelét átadjuk neki és ő mindenkit rendben elhelyez. Sokan mindjárt lefeküsznek, mások a holdvilágos este bűvös varázsát élvezik künn a tornácon, de mire magasan áll a hold, versenyt horkolunk egymással. Másnap délelőtt mindenki tetszése szerint tölti az időt napozással, áfonyaszedéssel és egy kisebb turával a Beszélőkőig. Átlapozzuk a vendégkönyvet, amelyben az 1938-tól 1940-ig rendezett EKE kirándulások résztvevőinek nevét böngésszük. 3 óra tájban indulunk le Rogojel község felé. A Craciunas-háznál megállunk, hogy a régi egyezséget, mely 1940 előtt közötté és egyesületünk között fennállott — felújítsuk. Craciunas néni többek között figyelemre méltó ajánlatot tett, ad házhelyet, faanyagot, építsük meg a magunk kis menedékházát, ők ügyelnek reá. Sajnos, idő nincs erről tárgyalni, indulunk tovább a 10 km messze fekvő Viság felé. Azért is jövünk erre, hogy egy, a mostani háborúban lezuhant 4 motoros repülőgépet megnézzünk.

Útunk nagyon változatos: virágos rétek, lomberdő, patakok átgázolása, dombra fel, dombról le. Mindenütt mosolyogva, jó szívvel igazítanak útba a falusiak, bár az ő kilométer-számításuk nem megbízható. Sokan közülünk fáradtságról panaszkodnak, de a repülőgépnél töltött pihenő után újult erővel megyünk tovább a Székelyó egy mellékvölgyén lefelé. A fővölgybe 9 óraker érünk. Négy kilométer még és holdvilágos estére érünk le a bologai állomásra. A társaság nagy része birtokba veszi a bakterház üres szobáját, mi pedig egy vasúti hajtányon pihenünk le éjjeli nyugovóra. A szép hideg holdas éj eltelik és reggel 6 órára Kolozsvárra visz a vonat.

Igazi ünnep volt mindnyájunk számára ez a két nap, amikor ismét a rég nem látott hegyeinken barangolhattunk. Elfelejtettük e két nap alatt, hogy közben néhány háborús év telt el minden borzalmával, bajával. A hegyek világa csak békét, nyugalmat, örömet ad annak, aki felkeresi.

(Kolozsvár)

Czirják Károly

Kalotaszeg népe

Kalotaszeg földjéről és népéről az utóbbi években sokat írtak és beszéltek. Legutóbb *Tulogdy János* elevenítette meg előttünk ennek a területnek földrajzi és turista szempontból nevezetesebb helyeit (L. ennek a lapnak 1946. 1. számát).

Ezúttal a kalotaszegi néppel, multjával és jelenével szeretnénk röviden foglalkozni és azokat az eredményeket ismertetni, melyeket a tudományos kutatás ezen a téren elért.

A közvélemény Kalotaszeget néprajzi szempontból „egységesnek“ tartja, mert az ittlakó magyarság külső megjelenésében nagyjából egyöntetűnek látszik, holott a „Kalotaszeg“ földrajzi elnevezés ma már olyan területet is jelöl, mely távol esik a tulajdonképpeni Körös-Kalota-vizek által bezárt „szeg“-től, melyre a megjelölés eredetileg vonatkozott.

Miért próbáljuk ezt a területet a többitől elkülöníteni, mikor első pillantásra talán semmi különbség sincs a Kalota-patak, meg az Almás- és Nádás-mente népe között? Erre a lépésre azok a tudományos eredmények bátorítanak fel, melyeket a történet- és nyelvtudomány az utóbbi években ezen a területen elért. Sokkal kevésbé egységes az a kép, melyet e terület népének történeti kialakulásáról alkothatunk, ha ezeket az eredményeket vizsgáljuk.

A történettudomány tanúsága szerint a Körös-Kalota vizek közti terület, a tulajdonképpeni Kalotaszeg, más fejlődésen ment keresztül az idők folyamán, mint az Almás- és Kapus-patakok között elterülő vidék. A tulajdonképpeni Kalotaszeg eredetileg ahhoz a Kalota-nevű nagy területhez tartozott, melynek bihari részeit még a XVII. századi történeti kútfők is Közép- és Kiskalota néven emlegetik. (Jakó Zs., Bihar megye a török pusztítás előtt. Bp. 1940. 16. és 60—84.). A területi hovatartozásnak az emlékét őrzi a Kalota-patak és Kalotaszeg nyugati határát lezáró Vlegyásznak eredeti elnevezése, a Kalota-hegység neve is. Így említi *Bakócz Tamás* esztergomi érsek titkára, Lázár deák 1528-ban rajzolt térképén. (Tulogdy J., Kalotaszeg földrajza. Kolozsvár, 1944. 9.).

A területi elkülönülést elősegítette az, hogy a mai Kolozs megye a középkorban két megye között oszlott meg. Nyugati fele és a tulajdonképpeni Kalotaszeg Bihar megyéhez, a középső része és a keleti fele pedig Kolozs megyéhez tartozott. Azt a bihari ispánság kelet felé terjeszkedő lakói, az utóbbiakat pedig Kolozs megye királyi népei szállották meg.

Az eredeti Kalotaszeg — valószínűleg — csak a gyeprüendszer megszűnte után kapcsolódott be a királyi birtokba, minthogy ezt a területet sokáig sűrű erdőség borította és a honfoglaló magyarság először a lapályos helyeket szállotta meg. Késői telepedés nyomait mutatják ennek a területnek a helynevei is, mert ezen a vidéken a többihez viszonyítva feltűnően kevés a személynévből alakult helynév, miúgy pl. Hunyad, Gyalu, Bökény, stb., melyek a helynevek között mindig a legősibbek. (Jakó Zs., A gyalui vártartomány urbáriumai. Kolozsvár, 1944. IX.).

A királyi birtoknak erre az új területére azután nagyarányú telepítés indul meg és nagyon valószínű, hogy Bihar-megye más részéből, talán éppen az ottani Kiskalota vidékéről és Berettyó-mentéről telepítenek át a megye még nagyon gyéren lakott délkeleti részébe, vagyis a Kalota-Körös-i szegeletbe.

A mai Kalotaszeg népe tehát a történelem tanúsága szerint *nem* azonos összetételű.

Ezt a feltevést igazolja a kalotaszegi nép is, mely az etnikai megkülönböztetésen kívül saját fajtájában is különbséget tesz és ezt a területet három vidékre tagolja: a Felszegré, az Alszegré és a Nádasmentére. A Felszeg, az eredeti Kalotaszeg, az Alszeg az ettől északra elterülő és a Szilágyság felé lejtősödő vidék. A Nádas-mente pedig a Nádaspatak völgyében Kolozsvárig húzódó terület.

Mind a három vidék népe pontosan számontartja magát. A felszegiek magukat ősibbnek, kalotaszegibbnek, előbbrevalónak tekintik az alszegieknél, az alszegiek magukat pedig a nádasmentieknél, melyeknél talán a legjobban érvényesül a város hatása.

Az utóbbi évek tudományos, különösen nyelvészeti kutatásai is újabb adalékokat szolgáltatnak ennek a területi megosztottságnak és hovatarozandóságnak az eldöntésére. A területet nyelvi szempontból bizonyos elkülönülés jellemzi a többi erdélyi nyelvterülethöz. Számos nyelvi jelenség, de különösen az í-zés az északkeleti, tehát az északabrá fekvő nyelvjáráshoz kapcsolja az egész Kalotaszegét. A Felszegt azonban még ezen belül is több nyelvi jelenség választja el az Alszegtől és a Nádas-mentétől. Ezt bizonyítják annak a nagyfontosságú gyűjtőmunkának eddigi részleteredményei, mely Kalotaszeg népnyelvi térképének elkészítését tűzte ki célul, hogy végre fény derülhessen ennek a területnek nyelvi jelenségeire, de egyúttal a történet-szek számára is beszédes bizonyíték legyen a terület kialakulására és népesedési viszonyaira vonatkozó kutatásokban. (A gyűjtőmunka és az eddig elért eredmények részletes és tanulságos leírását l. Erd. Múzeum XLIX (1944), 424–63. és 25 népnyelvi térképlap.).

Míg azonban a többi tudományágak, a történetírás, régészet, néprajz, nyelvészet nem végzik el mélyreható kutatásaikat ezen a területen, addig mindig csak feltevésekkel kell számolnunk és ismeretünk sem teljes.

Ezek után jogosan tehetjük fel azt a kérdést, mi lehet az oka annak, hogy ez a történeti és mondhatnám nyelvi fejlődés szempontjából különböző terület, néprajzilag egységes, összefüggő képet mutat.

Ennek a jelenségnek az oka minden bizonnyal abban a körülményben is keresendő, hogy Kalotaszeg népe a történelem folyamán nagyon sok hányattatáson esett keresztül és nagyon sokszor kényszerült arra, hogy gazdát és lakóhelyet cseréljen. Már a középkori kún és tatárbetörések (1241-ben), parasztmozgalmak (1437-ben), pestisek, éhínség sem kímélték meg Erdély és így Kalotaszeg népét. A jobbágyviszonyok, amikor a falvak népe „idegenbe járt urat szolgálni“, a közigazgatási határok változása, jobbágy-átzállítások, mind hozzájárulnak a terület lakosságának állandó hullámzásához és kicserélődéséhez. A XVIII. századi kuruc-labanc pusztítások alkalmával több község néptelenedett el teljesen. Köröspataki B. János, egyik történeti énekes-írónk, leírja Kalotaszeg pusztulását is:

*„Együtt veszél te is Kalotaszeg,
Kiben az ifjúság volt mint virágsereg,
Belőled elvitt nép mostan csak kesereg,
Kinek étek-itok az keserű méreg.“*

(Erd. Múzeum XXXVI. (1931), 146.)

Kalotaszeg népének keveredését nem kis mértékben segítette elő az a körülmény, hogy itt halad keresztül a Kolozsvár-Nagyvárad-i főútvonal, mely az érintkezést elősegítette és a helyhezköttöttséget csökkentette. A XV. században meginduló elvárosiasodás, különösen a Kolozsvár környéki községek-

ben azután még jobban meggyorsította ennek az egyöntetűvé válásnak az ütemét, ami azóta is egyre tart és feltartóztatlanul terjed Kalotaszeg legeldugottabb községeiben is.

Ezen a külső tényező-soron kívül van azonban a kalotaszegi embernek egy másik, lelki tulajdonsága, ez pedig mozgékony-sága, utazni, világot látni vágyása. Ebben a tekintetben különösen a kőrösfőiek tűnnek ki, akik messze vidékekre eljárnak faragásaikkal és kézimunkájukkal, vagy pedig télen fenyőfájukkal, a esetenyével. S hogy mégis életmódjában, ruházatában, építészetében, nyelvében annyi régiséget őrzött meg, azt csak a nép erős, de különösen a kalotaszegi nép fejlett hagyományokhoz való ragaszkodásának tulajdoníthatjuk. Ennek lehet az oka az is, hogy a történelem folyamán népi határai nem változtak meg lényegesen. A peremvidékeken s a szomszédos havasokban élő román-sággal szemben meg tudta tartani népi határait, anélkül, hogy ezért fegyvert kellett volna fognia. *Kardos Jákob és Budai Nagy Antal* összefogása beszédes bizonyítéka annak az egymásrautaltságnak, melyben a hegyek és völgyek népe évszázadokon keresztül élt. „A két népet sokszor találjuk a multban egy táborban, s ennek oka — írja Kós Károly — nemcsak mindkét nép lelkialkatában keresendő, nemcsak abban, hogy eredetileg sem a kalotaszegi magyarban sem a kalotaszegi és környező havasi román-ságban nincsen türelmetlenség, irigység, féltékenység, sőt gyűlölet egymás ellen, de abban is, hogy ez a két nép egymásra van utalva, egymásra szüksége van, éppen faji alaptermészetének, illetőleg életfeltételeinek különböző-sége következtében, mely egyikben kiegészíti azt, ami a másikban hiányzik“ (Kós K., Kalotaszeg. Révai-kiadás. Hn. én. 165.).

Ha ilyen változatos képet mutat a mult, akkor önkénytelenül merül fel a kérdés: milyen a jelen? Hogy él a kalotaszegi nép most, mivel foglalkozik azon a területen, mely osztályrészüln jutott neki? Milyen maga a kalotaszegi ember?

Kalotaszeg földmívelő népét a természet elég mostohán ajándékozta meg. „Kopasz, köves dombok, esőmosta árkokkal szagatott hegyoldalok, fátlan, sovány kaszálók és legelők, sátés vizes rétek, hegyoldalba futó, nehezen művelt szántóföldek egymásutánja“ jellemzi Kós Károly, Kalotaszeg földjének legjobb ismerője. (I. m. 175.). A természet azonban mással pótolta a föld szegénységét és e terület lakóit páratlan szín- és formaérzékkel, ízléssel és kezűgyességgel áldotta meg. A kalotaszegi ember tehát a föld terméketlenségét a maga módján igyekszik pótolni és Isten áldotta készségével boldogul. Férfi lakosságának csaknem fele a földmívelésen kívül mással is foglalkozik.

A Kolozsvár-Nagyvárad-i vasutvonal mellett fekvő községek, Bács, Szucság, Inaktelke, Vista, Zsobok férfilakosságának nagyrésze vasúti munkára jár, de nem annyira földmunkára, hanem inkább mint kőműves, ács, kőfaragó és asztalos dolgozik. Az Egeres-környéki falvak emberei a gipszgyárakban kapnak munkát, s keresik meg a mindennapi kenyérrelvót. Az otthonmaradottak más módon, kezűgyességükkel hasznosítják magukat. A kőrösfőiek és mákóiak híresek fafaragásaikról, az előbbieket különösen dísztárgyakat, az utóbbiakat fonókerékeket készítenek, melyeket nemcsak a szomszédos községekben vásárolnak szívesen, hanem távolabbi vidékekre is elkerülnek, mert a kalotaszegi szívesen kereskedik a maga holmijával. Jákótelkén szalmakalapot fonnak, Monostoron és Bánffyhunyon pedig a fazekas háziipar, de különösen a kályhacsempe-készítés virágzott. Sajnos, ez utóbbi már teljesen megszűnt és csak néhány ritka csempe-példány tanúskodik a hajdani virágzó népi mesterségről.

A férfiak mellett azonban a nők is kiveszik a maguk részét a kenyérkeresetből. Kalotaszegen, nem tekintve a Kolozsvár közvetlen közelében fekvő községeket, ahol az elvárosiasodás egyre nagyobb méreteket ölt — majdnem mindegyik községben foglalkoznak kendertermeléssel, melyet nemcsak a saját ruhaszükségletük fedezésére természetnek, hanem eladásra és háziipari célokra is használnak. A kalotaszegi asszony maga állítja elő a fehérműhöz szükséges vászonanyagot és az ő keze fáradságos munkája hozza létre a fodorvásznat (vízbeveréssel fodrossá tett vászon) is, mely páratlan a maga nemében. Ez tette Kalotaszeget híressé, s ennek készítése lendíti ma is fel a kalotaszegi falvak kenderiparát. Ez a vászon szolgál alapanyagul a világ-

Kalotaszegi viselet

hírű kalotaszegi írásos varrottasoknak is, mely fölé naphosszat görnyed a fajú asszonynépének apraja-nagyja, hogy varrással keresse meg a legszükségesebbre valót. Kalotaszeg községeiben a varrás ma már túlnyomórészt háziiparszerűen folyik. A nép saját maga számára, háza díszítésére, a női ingvállfőkön kívül majdnem semmit sem varr, hanem a városban értékesíti vagy értékesített kezemunkáját, mely azonban már nagyon elszakadt népi gyökereitől és a város ízléséhez igazodott. A régi varrottasok pedig, kalotaszegi temetkezési szokás szerint, a halottakkal együtt kalotaszegi földben porladnak.

Bármilyen mozgékony és vállalkozó szellemű is a kalotaszegi ember, földjéhez mindig hű marad és ragaszkodik hozzá. Pontosan ismeri népi hátárait és számoltatja magát. Nem keveredik. Annyira nem, hogy a legritkább esetben nősül csak be a kalotaszegi legény, vagy megy férjhez a kalotaszegi leány a szomszéd községbe. Hosszú időnek kell eltelnie, hogy egy legény vagy leány teljesen otthonosan érezze magát valamelyik idegen kalotaszegi községben. Nem egy „dúd“ (dal) szól erről és panaszolja el a fiatalok fájalmát:

*„Magas a kutágas, bajos vizet merni,
S bajos másfalusi kislányt megölelni,
Ölelni akarom, nem bírja a károm,
Csókolni akarom, nem az én galambom.“*

Vagy egy másikban:

*„Fujja a szél a monostori hegyet,
Járnék hozzád babám, de nem lehet,
S járnék hozzád, de rövid az idő,
Isten hozzád szép régi szerető.“*

A keveredéstől való hagyományos tartózkodást mutatja egy régi monda, melyben azokról a tatárokról van szó, akik 1658-ban Nagyvárad felé nyomulnak és Kalotaszeg több községét így Bánffyhunyadiot és Magyarvalkót is megtámadják, és felgyújtják. Rajtaütésük azonban nem jár mindenütt sikerrel, mert az említett két helyen egyrészüket bekerítik és foglyul ejtik. A monda szerint azután ezeket a foglyokat megjelölték és először senkisémet akadt sem a bánffyhunyadiak (akiket a szomszédfalusiak ma is „tatároknak“ csáfolnak), sem a valkaiak közül (ahol most is sok „tatár“-melléknévvel jelölt ember él), aki feleségül ment volna a másfajú és nyelvű idegenhez.

A kalotaszegi nép hagyományaihoz való ragaszkodását bizonyítja a fentiekén kívül, több más olyan szokás, mely csak örökölt, s nagyon régi eredetű lehet.

A kalotaszegi lakodalom például számos olyan emléket őrzött meg és tartott fenn, mely bennünket arra a korra emlékeztet, amikor a legény a leányt még úgy rabolta el magának. Nagyon gyakran fordul elő és Kalotaszegen általános, hogy a legény megszökteti a kiszemelt leányt, anélkül azonban, hogy tettéért a falu megróná. Magyarvalkón még mindig mesélik azt a történetet, amikor Nuc az abrudi havasok „királyának“ a fia elrabolta és havasi magányába vitte Valkai Borbálát, onnan azonban megszökött és üldözője elől a Valkai-vár szakadékába ugrott.

S ha megnézünk egy kalotaszegi temetést, századokkal kell visszamenjünk, hogy hozzá hasonlót találjunk. Csodálatos az a kép, mely előttünk ilyenkor elvonul: komoly méltósággal lépkedő férfiak, mögöttük lobogós rudak tarka tömege, a hajdani kopják megfelelői, és a gyászos asszonyok hánatos csapata. A harangok szaggatott, egyhangú zúgásába a férfiak szomorú, elnyújtott éneke vegyül. A temetőben kopjafák fogadnak, és a halott sírjában „örökké a napba néz“.

Ruházatában is ragaszkodik még, de most már jobbára csak az eldugott falvakban az ősi, uralvidéki viseletéhez, s még azok is, akik különben munkaruhában töltik egész napjukat, otthon a hagyományos bujkába bújnak és vállfős ingben járnak. Más a helyzet azonban a forgalmasabb útvonalak mentén fekvő községekben. A város, különösen a ruházat terén érezteti romboló hatását. Az öregek talán még a régi viseletet hordják, a

fiatalok azonban már a várost és a városiakat utánozzák. Városi anyagból készül ruhájuk, városi mintára; sokszor keverik az ősit a silány gyári termékkel, mely azután teljesen kivetkőzteti a ruha formáját a maga természetes egyszerűségéből és izléstelen, cicomás öltözetet teremt. Nem kisebb mértékben fenyegeti ezt az ősi viseletet a veszély azokban a kalotaszegi községekben, melyek a főútvonal mellett fekszenek és az idegenforgalom útjába esnek. Itt sok helyen az ősi viseletet már csak akkor veszik fel, ha tudják, hogy valamilyen városi társaság fényképezőgépe elé kerülnek, ha „beállítják“ őket, természetesen városi elgondolás szerint, hogy azután ellenszolgáltatás fejében, melyet sok helyen, sajnos, előfeltételnek tekintenek, néhány „eredeti“ kalotaszegi képpel gazdagodva, hagyják el a falut, felbolygatva csendjét, népét és nyugalmát.

A vetélkedés és cifrázkodás az öltözet terén amúgy is a kalotaszegi ember tulajdonsága. Több igás állat árát hordja magán ruházatában és abban a több rend ruhában, melyet az első házban a padlájában őriz. Ruházatára berendezésére, házára nagyon sokat költ, mégis takarékos. Vagyonát nem szereti megosztani, ezért általában csak egy-két gyermek van a legtöbb családban. Nem szapora nép. Noha értelmi foka és általános műveltsége az átlagon felüli, mégis nagyon kevés tanult ember került eddig ki a kalotaszegiek közül. Ennek magyarázata a fenti körülmény, hogy a tehetősebbek inkább otthon tartják gyermekeiket, s csak a szegényebb családok küldik kenyérkereset céljából munkára, vagy tanultatnak meg gyermekeikkel valamilyen mesterséget.

Kalotaszeg népe református, a görögkeleti román lakosság és a római katolikus jegegyeiek kivételével. Az Alszeg és a Nadas-mente 1541-ben, a Felszeg pedig húsz évvel később, 1561-ben lett reformátussá. Ősi pogány vallásából azonban a mai napig őrzi a természet örök erőiben való hitét, melynek maradványa lelkében még ma is él mélyen beágyazva és a már jórészt ösztönösen, a hagyománya iránt való öröklött kegyeletből tartott kalotaszegi babonákban, melyeket a nép hagyományokhoz való ragaszkodása még a protestantizmuson is átmentett.

A kálvinizmus általános győzelme egyuttal utolsó nagy történelmi eseménye Kalotaszegnek — írja Kós Károly. (I. m. 146.) Azóta igazi átfómáló, a nép életére döntő, új utat, új irányt jelentő gazdasági és szellemi esemény nem zavarta meg, nem rázta fel Kalotaszeget. Azok az alapok és az a felépítmény, mely itt a XVI. század közepéig a sors akaratából kifomálódott, szinte a mai napig ugyanazok maradtak; nem kövesedett meg, nem mohosodott be a régi épület, de mint élő valóság, élő élettel telve maradt meg gazdag örökségül a mának. Ezt az örökséget megismerni, megérdemelni és továbbadni, kötelességünk. A megindult tudományos feldolgozó munka arról ad számot, hogy a kalotaszegi nép alapos megismerése ezen a területen megkezdődött és a kutatás eredményei már is több lényeges kérdést vetettek felszínre és fokozatosan tisztáztak.

Nagy Jenő.

Egyesületünk október hó 12-én

a Royal termeiben műsorral egybekötött, nagyszabású
SZÜRETI MULATSÁGOT rendez

Ki a turista?

1. Azt mondhatná valaki, hogy ennél fölöslegesebb kérdést keveset hallott életében, hiszen a városi, sőt ma már a legtöbb falusi gyermek is tudja, hogy ki a turista. Ha vasárnaponkint hátizsákos, bakancsos férfiakat, rőket lát, megáll, utánuk néz és megállapítja róluk, hogy turisták. Hogy mégis fölteszem a kérdést, annak nyilván az az oka, hogy a turistaságnak a hátizsákon és bakancson kívül más ismertető jegyei is vannak, bizonyára nem olyan szembeötlők, de nem kevésbé fontosak. Talán nem is mondom túlságosan merészet, ha azt állítom, hogy a fent említett hátizsák és bakancs bármennyire hasznos, többnapos túrán talán nélkülözhetetlen is, mégsem a legfontosabb, mégsem az teszi az embert turistává, sőt el tudok képzelni hátizsák nélküli turistát is, bakancs nélkülit is.

És ha már szóba került a természetjáró ruházatának kérdése, hadd végezzünk vele egészen. Régi szólás, hogy nem ruha teszi az embert, és mivel a turista is ember, természetesen a turistát sem a ruha teszi azzá. Azt az öltőruhát, amelyet általában turistaöltözetnek szoktak nevezni, a szükséglet alakította ki, a különböző ruhadarabokból olyanokat választottak ki, illetőleg olyan ruhákat alkottak, amelyek legjobban megfelelnek a célnak, de azért mindenki olyan ruhában járja a természetet, amilyenben akarja, vagy amilyen éppen van neki. Aki pedig le tud mondani a természetjárásról csak azért, mert nincsen megfelelő öltözetruhája, annak igazi turista voltában méltán szabad kételkedni.

2. Ezt nem is kell bővebben magyarázni. Tehát bizonyára az az igazi turista, aki szívesen keresi föl az erdőt, mezőt, megmássza a dombokat, hegyeket és nem panaszkodik közben, hogy az égig érnek, egyszóval turista az az ember, aki a természetet járja, nem muszájból, kenyérkereset céljából, hivatásból, hanem kedvtelésből, egészséges szórakozás és felüdülés végett. Ez már közelebb jár az igazsághoz, mert ez a meghatározás nem csupán külső ismertető jegyeket sorol föl, mégis azt kell mondanunk, hogy még ennyi sem meríti ki a turista, a természetjáró fogalmát, sőt éppen a legfontosabb vonások hiányzanak még belőle. Mert az embert turistává a turista-lelkület, a turista-szemlélet és a turista-magatartás hármassága teszi. Ez a három egységbe forrt tényező fontosabb a hátizsáknál és a bakancsnál, de általános emberi szempontból valójában fontosabb magánál a természetjárásnál is.

Ez a három tényező úgy össze van fonódva, egyik annyira föltételezi a másikat, hogy egyenként és külön-külön nehéz róluk beszélni, egyikről szólva voltaképpen mindenikről szólunk. Közülök mégis legkönnyebben megfogható valami a harmadiknak említett tényező, a turista magatartás. Kezdjük hát ezen és kezdjük a legelején, az elindulásnál.

3. Az igazi turista egy kis pénteki, szombati esőtől nem ijed meg, nyáron még vasárnap reggeli záporocskától sem, és nem mond le a kirándulásról, amelyre lélekben egész héten át készülődött. Aki hétfőtől kezdve nem várja a legközelebbi vasárnapot és nem készül az útra, az az iratlan turista-kánonok szerint már nem is igazi turista. Nem is baj, ha olykor esős, sáros időben keressük föl a természetet, ilyen formájában is meg kell ismernünk, mert a természetben ilyenkor is találunk szépet, gyönyörködni valót, ha az időjárást magát csúfnak tartjuk is. De meg hozzá kell szoknunk a ziman-kóhoz, hogy váratlanul, tapasztalatlanul ne érjen, ha többnapos kiránduláson szembetalálkozunk véle. Egymapos, úgynevezett házi kiránduláson

már csak azért sem kell egy kis megázástól, vagy akár bőrigázástól félnünk, mert estére idehaza vagyunk, komolyabb következményei nem lehetnek.

4. A turista az indulásra kijelölt időben igyekszik a gyülekező helyen pontosan megjelenni. Régi turistaszabály, hogy inkább tíz perccel hamarabb legyen ott az ember, mint egy perccel később, mert könnyebben várhat egy ember tízre, mint tíz egyre. Ez egészen természetes kívánságnak látszik, mégis hangsúlyoznunk kell, mert még mindig akadnak olyanok, akik méltatlankodnak, ha nem várnak reájuk és holmi kollégiálitásról meg turistatestvériségről beszélnek, holott éppen ők azok, akik fegyelmetlenségükben ez ellen vétettek. Ez a későn érkezés, pl. színházba, előadásra, táncmulatságra a multban valóságos mániává vált, különösen azóta, hogy későn érkezni az előkelőség jele kezdett lenni; ebből aztán azt a hamis következtetést vonták le, hogy korán, idejében érkezni — nem illik. Pedig bizony éppen az ellenkezője, későn érkezni illetlenség, olykor neveletlenség is. Neveletlenség az előadókat semmibe venni, az előadást megzavarni, másokat a padsorban zaklatni. Kirándulásokon a későn érkező nem zavar senkit, de megeshetik, hogy magának szerez kellemetlen perceket, ha a társaság már útnak indult és ő maga esetleg még az útirányt sem ismeri.

5. Ha a gyülekező helyen még csak egy-két ember van, az üdvözlés nem okoz nagyobb gondot, akár kezet fogunk velük, akár nem; ha azonban többen vannak, tanácsos kézfogás helyett az egész társaságot egyetemesen köszönteni. Ha idegenek, illetőleg az újonjott előtt ismeretlenek is vannak közöttük, akkor bemutatkozik nekik, de akkor is helyesen jár el, ha az egész társasághoz fordulva mondja meg a nevét (kézfogás nélkül). Ha valaki egy nagyobb társaság minden tagjával mégis kezet akar szorítani — erre különösen hosszabb kirándulások előtt szokott sor kerülni — akkor az az okos szokás, hogy elkezdi az ember a balszélén és úgy hálad jobbfelé valógatás nélkül, tehát nem hagyva ki a sorból a férfiakat a nők kedvéért. Ezzel elkerüljük azt a kellemetlenséget, hogy valakiről megfélekedzünk, vagy valakit kétszer üdvözlünk, de egyúttal a nőket a férfiakkal egyenlő rangú turistáknak, embereknek ismerjük el.

6. Talán itt lesz leginkább helyén szólanom a nőknek kijáró üdvözlés egyik formájáról, a *kezet csókolom*-ról, amely a század eleje óta vált mind általánosabbá, sőt az első világháború óta szokássá vált kezet is csókolni, még pedig nemcsak asszonyoknak, mint azelőtt, hanem leányoknak is. A nyugati államokban nem terjedt el ez a szokás, sőt azt olvastam, hogy Angliában valósággal kompromittáló, ha egy férfi kezet csókol egy nőnek. Ahány ház, annyi szokás, ezen nincsen mit vitatkozni. A köszöntés ellen nincsen is komoly kifogásunk, de a kezesóknak végrehajtása ellen higiénikus okokból annál komolyabb. A csupasz kézre vagy akár a kesztyűre adott egymásutáni csókok egyáltalában nem gusztusosak, még kevésbé szolgálják az egészséget, akár az adó, akár az elfogadó szempontjából nézzük a dolgot. Ha egy nőnek, akivel jó barátságban vagyunk, otthonában kezet csókolunk, az természetesen a mi magánügyünk, amibe senkinek beleszólása nincsen, ahhoz azonban, ami a házon kívül a nyilvánosság előtt történik, mindenkinek van köze. A mi közfelfogásunk szerint is utcán, kávéházban vagy egyebütt kezet csókolni nem tartozik az izléses dolgok közé, de ellenkezik a turistaság egész szellemével is, próbáljunk ellene tenni valamit, legalább a magunk körében. Ennek az ügynek igazi turista-szellemben való elintézése a nők kezében van: ne fogadják el a kezesókot, ne engedjék meg a férfi-turistáknak, hogy kezet csókoljanak nekik, legalább a szabadban ne.

7. Ha nagyobb társaság indul közös kirándulásra, lehetetlen az egésznek egy tömegben egyetlen nagy csoportban maradnia, menet közben kisebb-nagyobb csoportok, társaságok keletkeznek. Ez rendén is van, csak arra jó vigyázni, hogy az együvé tartozás és az egymással való érintkezés a nagyobb eltávolodással az egyes társaságok között meg ne szűnjék. Erre különben ügyelnie kell a vezetőnek és helyettesének is, közülök az egyik valóban elől vezetni szokta a csoportokat, a másik pedig hátul bevárja az elmaradókat és bezárja a sort.

8. Az előre megállapított útvonalat *ok nélkül* ne hagyjuk el, különösen a vezető ne javasolja, sohasem tudhatjuk, hogy valaki nem éppen az elhagyandó út miatt jött el a kirándulásra, és ezért jogai becsapótnak érezheti magát. Még a többség határozata sem lehet ilyenkor lövő, csak az egyhangú és önkéntes elhatározás. Ha azonban a társaságnak egy része más irányban akarja útját folytatni, természetesen jogában áll, ebbéli szabadságában senkit sem szabad korlátozni, mindenki oda megy, ahová néki tetszik. Még abban az esetben is, ha valamelyik turista-egyesület többnapos társaskirándulására jelentkezett, addig marad a társasággal, amíg néki jól esik. Csak két kötelezettsége van: az egyik az, hogy elmaradását közölje a vezetővel vagy helyettesével, a másik az, hogy esetleges tartozását távozása előtt egyenlítsse ki.

9. Pihenők alkalmával is igyekezzünk látható és hallható távolságban elhelyezkedni, már csak azért is, hogy a vezető felvilágosításait, esetleges utasításait meghallhassuk. A jó barátok természetesen egy csomóban telepednek le, sokan közülök közösen is csomagolnak és a régi bőségesebb időkben erősen kínálkoztak jobbra-balra, mert a turista szívesen osztja meg tarisznyáját útitársával. Ma mindenki örül, ha egy héten át annyit takaríthat meg pénzben, de főként élelemben, hogy magának elég legyen a kirándulás napjára. Reméljük azonban, hogy ez az állapot nem fog örökké tartani és ismét bővében leszünk mindennek, még a jókedvnek is.

10. Mert az igazi turistának van egy megbecsülhetetlen jó tulajdonsága, nevezetesen az áldott jó kedve; nem is ér az egész kirándulás egy hajtófát sem jókedv nélkül. Csakhogy némelyek nem tudják, mit kezdjenek véle, és akkor is hangosak a jókedvtől, amikor másoknak kellemetlen. Példán! belépünk egy menedékházba, a közös étkezőbe és a vidám kedélyéről általánoson ismert és kedvelt társunk már az ajtóban nagyot rikkant örömben, hogy egy jámbor turista-bácsi ijedtében rágatlan nyel le egy jókora darab kolbászt. Aztán leül a hosszú asztalhoz, jóformán körül sem nézett a helyiségben, már is erélyesen kocog az asztalon felejtett üres tejes-poháron (ahogy a kocsmában is régen volt szokás), mire egy muzikális hölgy idegesen összerenzen. De a mi emberünk mindezzel édes keveset törődik, talán észre sem veszi. Ő csak tudtára akarja adni a világnak, hogy mindenütt otthon érzi magát. Ez pedig öreg hiba, mert otthona rendes embernek csak egy van, és otthon úgy viselkedik az ember, ahogy néki (vagy feleségének) tetszik, másutt ellenben úgy kell viselkednünk, hogy mindenkinek tessenék. Azután csodálkozik és méltatlankodik, ha a kiszolgálásban őt hagyják utoljára, mert észre akarják véle vétetni, hogy nincsen a kocsmában. Az ilyen helyen, de mindenütt másutt is, ahol embertársaink szolgálatára vagyunk utalva, a szerény, csöndes magatartás, az udvarias kérés mindenkinek kötelező, de elsősorban a turistának. A tapasztalat azt is mutatja, hogy a legtöbb esetben ez az eljárás a célravezetőbb is.

11. Főntebb azt mondtuk, idegenben úgy kell viselkednünk, hogy mindenkinek tessenék. Ez egy kis túlzásnak látszik, mert aki mindenkinek kedvére

akar cselekedni, könnyen úgy jár, mint Aesopus embere a fiával meg a szamarával. Azért módosítsuk úgy ezt a tételt, hogy alkalmazkodjunk mindig a helyzethez, a viszonyokhoz, a helyi szokásokhoz, ezeket igyekezzünk megismerni és követni. Ez ellen különösen faluhelyen szoktak sokan vétetni, részint azért, mert nem ismerik a falu társadalmát, a falu dívó szokásokat, részint pedig hanyagságból, mert lenézik a falut, nem törődnek lakosaival. Künn az erdön, mezőn nagyon egészséges lehet csupasz testünket kitenni a levegő és a nap hatásának, de a férfi-turisták közül igen sokan minden aggodalom nélkül végigmennek falun meztelen felső testtel; városon ezt nem teszik, nem is tehetnék meg. Ugyanígy vétének a falu erkölcsi felfogása és a jóízlés ellen azok a nőturisták, akik fürdőruhában mutatkoznak falun, holott a falu népe még a nadrágos nőkhöz sem szokott egészen hozzá. Amit az ember nem tesz meg, nem enged meg magának odahaza, még kevésbé tegye meg falun, mert a falusi ember természete szerint konzervatívabb és szemérmesebb, mint a városi. Ha falusival állunk szóba, ép úgy tartjuk első kötelességünknek bemutatkozni, nevünket, foglalkozásunkat megmondani, mint mikor városival óhajtunk beszélni. De térjünk vissza még egyszer jóbarátunkhoz.

12. Ugyanis nemcsak az asztalnál nem fér a bőrébe, hanem a közös hálóhelyen sem. Ő az, aki lefekvés után legtovább fecseg, tréfál, amikor már mindenkinek aludni szeretne; végre is csak úgy lehet elnémitani, hogy egy bakancsot hajítanak feléje, de akkor is azzal a lesújtó kijelentéssel hallgat el, hogy káposztalé folyik ereinkben, nem jóféle magyar vér. Vagyis a jókedv nélkülözhetetlen fűszere a kirándulásnak, de a maga helyén, a maga idejében és ízlésszabta mértékben. Persze, az ízlés annyi, ahány az ember, mégis meg lehet állapítani egy határt, amelyen túl már föltétlenül az ízléstelenség következik. Ezt a határt a társaság nagyobb részének közérzése, hangulata szabja meg, amely egy tréfás vagy tréfásnak szánt cselekedet vagy szólás után akaratlan megnyilatkozik, olykor hangosan is, legtöbbször azonban némán, legfeljebb csak az arckifejezésben vagy alig észrevehető mozdulatban árulva el magát. Mert a rendreutasítástól vagy figyelmeztetéstől éppen a jóízlés tartja vissza az emberek nagy részét.

13. Ennél nem sokkal különb egy másik fajta sem, de más okból. Őt a sors egészséges fiatalsággal áldotta meg, rugalmas izmokkal, pompás idegekkel, úgy hogyha a turista irigy természetű volna, ezekért a kincset érő adományokért irigyelnünk kellene, így azonban gyönyörködünk benne, amikor habzó jókedvében csupa bravurból fölmászik egy sziklára, vagy nekiszalad egy dombhajlatnak, mert nem tud mit csinálni duzzadó erejével. Eddig nincs is baj, ső jó, ha ilyen fölösleges erőfeszítéssel és pazarlással kiegyenlíteni igyekszik a közte és kevésbé fiatal vagy kevésbé szerencsés társai közti különbséget. A baj ott kezdődik, amikor ennyivel nem elégszik meg, hanem szóval is éreztetni akarja természetadta fölényét, amikor például így aposztrofálja barátját: Hogy vagy vén medve? Ez ügyebár nem számadási napló, azon könnyebben lehet végigmászni. Hát te, kedves egy komám, mit csinálsz? Úgy látom, több a szusszanás, mint a csusszanás. — Vagy: Izzadunk, úgye, öregem! Sebaj! Sic itur ad astra, mondták már a bölcs rómaiak. És így tovább a végtelenségig, illetőleg az út végéig. Ezek mind nem súlyos dolgok, sőt valójában igen-igen kiesik, a jó humorú és jó idegű ember az efféléken legtöbbször mosolyogni szokott, ha olykor kissé kényszeredetten is, de akárhányszor vannak a társaságában érzékenyebbek is, akiknek gyomra nem veszi bé az ilyen szellemességeket és bosszankodnak rajtuk, még akkor is, ha személy szerint nem őket érintik, rosszul esik nekik, hogy mást ízetlenül

bántanak. Meg is fogadják, hogy ilyen zöld társasággal többet nem indulnak el kirándulni, mert elrontja egész napjukat. Fogadásukat természetesen a legközelebbi vasárnapig elfelejtik, de az effajta ezután ösztönösen kerülnek, távol tartják magukat tőle, hogy ha újból rájön a bolondóra, legalább ne hallják szellemességeit egészen közletről.

14. Kevésbé veszedelmes az a fiatal, kezdő természetjáró, aki az első pihenőnél (az elindulástól számított másfél-két óra elmúltával) azt kérdezi, hány kilométert tettünk meg eddig; hazatéréskor is az legfőbb gondja, hogy hány kilométernyi volt vagy lesz az aznapi út. Ezek az úgynevezett *kilométerfalók*, ezek esnek abba a hibába, hogy egy-egy útvonalat a lehető legrövidebb idő alatt igyókeznek megjárni, mert azt hiszik, hogy ez a kirándulás lényege, a kirándulás sikerének mértéke. Ebbéli buzgóságukban attól sem riadnak vissza, hogy vadászok módjára, félig akaratlanul nagyokat mondjanak, és szörnyen csodálkoznak — még jó, hogy meg nem sértődnek — ha az ember kételkedni mer állításukban, gyorsasági rekordjukban. A versengés láza, amely ma a sportokat általánosan megtámadta, megfertőzte a levegőt, nem csoda, ha a természetjárás körébe is utat talált. Küzdenünk kell ellene minden eszközzel, mert a turistaság leglényegét támadja meg, mert elvonja a figyelmet a természettől, a szabadság és a friss levegő élvezetétől, és társainknak legyőzésére, legyűrésére fordítja minden gondját és erejét. Ez pedig ellenkezik a mai idők közösségi szellemével, de ellenkezik a turistaságéval is, amely éppen az együvértartozásnak, a kölcsönös megbecsülésnek és megsegítésnek ápolására is szolgál.

Turista notesz

Hat napos kirándulás keretében ismerték meg a Radnai-havasokat a kolozsvári Bolyai egyetem természetrajz-szakos hallgatói, akik dr. Kól Erzsébet tanárnó vezetésevel július 31-én indultak útnak Radnaborberekre. A kiránduláson kilencen vettek részt s tanulmányozták a hegység növényvilágát. A kiránduláson e sorok írója is résztvett s ezúton szeretné röviden összefoglalni a turista szempontból említésre méltó részleteket. Óradna vasúti állomásán könnyű szekeret kapni, mely aránylag mérsékelt árért felviszi a nagyobb társaság csomagjait Radnaborberekre. Szentkovits óradnai ENKE képviselő a legnagyobb előzékenységgel siet azoknak segítségére, akik érkezésüket nála levelezőlapon bejelentik. Radnaborberekre a háború bizony sok pusztulást hozott magával. A földművelésügyi minisztérium birtokában volt menedékház, illetőleg üdülő most a Fundația Regală tulajdonában van s felügyelője készséggel ad szállást az egyelőre rendbehozott két szobában. Ezekben 2—2 ágy mátráccal, de ágynemű nélkül áll a turisták enrdelkezésére. Sajnos az épület ismeretlen tettesek teljesen kifosztották, azonban mivel a kályhák épek, télidőben szalmán is lehetséges nagyobb sízó társaság elszállásolása. Ezidén csak kevés nyaraló kereste még fel az üdülőtelepet. Magánházaknál is kedvező elszállásolási lehetőségek nyílnak. Az Ünökő alatti menedékház sajnos teljesen használhatatlan, fél-fedele hiányzik s a két kis szobában tehénszállást rendeztek be a pásztorok. Közvetlen a ház mellett nagyobb lövészárók-rendszer beszél a közelmúlt eseményeiről. Ennek fedett

óvóhelyében töltöttük az éjszakát, nyílást vágva a fedélen, hogy tábor-tűzünk füstje kiszabadulhasson. Az Ünő-csúcsán megvan a háromszög-
gelésű beton oszlop. A Lála-tónál szép hófoltra bukkanunk, melyen
Alaszkát járt vezetőnk, Kól Erzsébet dr. örömmel fedezte fel a hólakó
mikroorganizmusok tömegét, melyek szép málnavörösrre festették a ha-
vat. Erre az ú. n. színes-hó jelenségre felhívjuk turistáink figyelmét az-
zal a kéréssel, hogy amennyiben piros, fekete vagy zöld havat észlelnek,
különösen tavasszal vagy nyáridőn, úgy észleleteikről a kolozsvári Bo-
lyai egyetem Növényrendszertani Intézetét értesíteni szíveskedjenek.

A Korongyosra menve, sajnálattal láttuk a gerinc híres Portájának
(sziklakapu) beomlását. Örömmel üdvözlöttük ellenben a sok szép gyo-
párt. A környék pásztorai minden alkalommal igen barátságosan fogad-
tak bennünket s csekély összegért, meg néhány cigarettáért elláttak or-
dával, tejjel és túróval. Akik Radnaborberken ütik fel tanyájukat, azok-
nak bizony teljesen az önellátásra kell berendezkedniök, mivel élelmi-
szer itt nem szerzhető be. A menedékház konyháján főzni lehet. Ezeket
tudva ajánljuk a Radnai-havasokat téli sítúrára terepnek.

*

A természetvédelem nemes elgondolásainak is sokat ártott a háború.
E sorok írója szomorúan látta Püspökfürdő rezervációjának szomorú
helyzetét. A drótkerítés lesszagatva s a híres vízirózsák között kacsa-
k és libák tanyáznak. Erre járó turistáinknak figyelmébe ajánljuk a Som-
lyó-hegy mély zombolyát, melynek közvetlen szomszédságában szép jék-
korszakbeli kőületeket is gyűjthetünk. Sajnos a fürdőtelep csillagászati
árai nem turista pénztárcáknak valók.

Virágok, madarak

Egyesületünk természetjáróinak dicséretreméltó szokása volt a
multban a növények virításának s a költöző madarak vonulásának meg-
figyelése. Turistáink noteszéből vesszük az alábbi két érdekes adatot.

Györke Márton karácsony másodnapján a Szentjános-kút hófoltos
déli oldalain látott néhány szép, virágban álló kankalin (Primula) tövet.

Abrahám Sándor turista testvérünk február 16-án észlelte a Hója-
erdő felett vonuló gólyákat. Ez utóbbi megfigyelés érdekes vonatko-
zásba hozható azzal a korai vonulási adattal, melyről lapunk szeptem-
beri számában írtunk, amikor augusztus 12-éről említünk délre vonuló
gólyacsapatot.

Ifj. Xántus János

Lakatos János állatgyógyító tudománya

Mezőköböl-kút Kolozs megye.

A mezőköbölküti 56 éves református földműves, Lakatos János a Pálé állatgyógyító tudománya nemcsak saját falujában ismert, hanem a többi szomszédos mezőségi faluban is tisztelettel beszélnek róla. Tudományát apjától tanulta s bár van még a faluban hozzáértő ember, legfennebb saját állataikon segítenek, idegen házhoz mindig őt hívják. Munkájáért sohasem kér semmit, idegenektől sem. Azonban megkínált abból a borból, amit egy szentmihályi román hozott, hogy lépfenéből kigyógyította a marháját. Mert ajándékot mindenki hoz. A szomszédos Mezőkecsedre, Mezőszentmihályra, Mezőújlakra is elhívják, bár a falvakban is „érteneik hozzá“, sőt a románok ráolvasni is tudnak, amihez Lakatos János nem ért. Hogy a vidéken annyian „érteneik a marhához“, annak a magyarok hagyományos marhatartásán kívül az az oka, hogy a legközelebbi állatorvos a 18 km-re levő Nagysármáson van, s „amíg várják az állatorvost, elpusztul a marha“. A következőkben nem teszünk mást, mint egyszerűen leközlöm Lakatos János a Pálé gyógyító eljárásait, úgy, amint tollba mondta. Ime egy mezőségi „babonáság“ nélküli magyar állatgyógyító tudománya.

Lépfene. A marha és juállat (juh) kapja meg, mikor a meleg pajtából a hideg szélbe viszi ki, vagy hotyha rossz (sovány) ételt attak és eccerre megtömi magát a jóból. Marhának a balódalán, hátul a második ódalától (oldalborða) szúrják meg árral. Hotyha kapálódzik is már, (olyan rosszul van), akkor hátul a keresztsonytyánál szúrjuk meg. Ha nagyon kapálódzik, az első lábára istrangot kötnek s aszt húzzák, akkor nem tud rugni. A lépe van megdagadva, aszt kell kifokasztani. Utánna leráncigálja kicsit a bőrit (hogy a vér a bőr alól kijöjjon) és ledörzsöli a bőrit, hogy elavujjon (megaludjon a vér a sebnél).

Tüdőbetegség. Mikor kifárad a marha, igen hamar iszik vizet, vagy sebessen hajcsa (hajtják). Ijenkor a mellinél és a nyakánál a nagy ütőér nagyon ver. Egy vékony kötéllel átköti és megszorítja a nyakát, ami a bőrt annyira elszorítja, hogy az innya nagyon láccoggyék. Akkor az érvágóval vért eresztenek a balódalán, a feje felé. Az érvágót rátartják az ütőerre (hosszában) és ráütnek egy fával. Egy edént tartanak alá, egy kupa (1 liter) vér fojhat el. Akkor a kötelet megengedi s egy kicsi vattát dug a likba. Vatta hejlett lehet lúfingot is (20—30 cm átmérőjű vattás szövetű gombafajta). Budatelkén a likon keresztül egy tűt dugnak s arra madzagot tekernek s egy-két napig ott hagyják (míg a seb beforr).

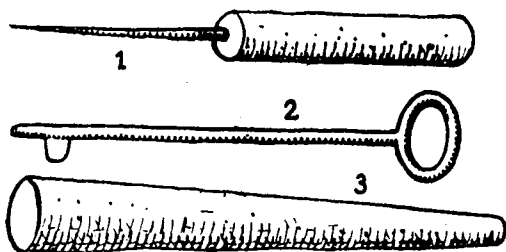
Ármurár. A marha reszket azon a helyen, ahol megüti a betegség, el is feketedik ottan. Ahol reszket, egy bicsokkal meghasították, apró sőt és ecetet dörzsölnék bé. A seb magára bégyógyul.

Puffadás. Ha lucernátul, vagy repcétul megpuffad, a szájába keresztbe fücfát vagy szekérláncot tesznek, hogy aszt rágja és járjon a

levegő, a hátára vizeslepedőt tesznek. Van, aki vesz ety fazékba emberganét, vízzel összekeveri s együveggel belétöti. Ha nem lohad, bicsokkal fakasszuk meg az éhezőjénél (horpasz).

Hotyha megpuffad, de nem lucernátúl, vesz egy kupa tejet, bele egy marék aprósót, üveggel belétöti. Ha nem lohad, egy marhaszarvat (csőként) a seggibe, a szivart béteszik a szarúba, meggyuttyák s a marha ahogy szuszog, a füst belémegyen.

Mikor bé van zárkodva, hogy nem piselik; mezei petrezsejmet, törnek és üvegből itatják. Hotyha nem használ, hátulról gyenge szapanyos vízzel kel spriccelni, régen szarvval tötötték, mostan spriccelővel, elegáttal (irigátor).

Lakatos János állatorvosoló szerszámai: 1. ár, 2. érvágó, 3. az érvágásnál használatos fa.

Mikor bé van zárkodva, hogy nem piselik; mezei petrezsejmet, vagy a házi petrezsejem gyökerét a fejszefokán megtöri, egy kupa vízbe megfőzi. Eszt belétöti a marhába.

A marha és juállat vizelete és hasmenése zárkodása ellen kamillatéja megfőzve vízbe és felkészítve egy kis zsírba pergelt hagymával. Gyengemelegesen tötik belé. Napraforgóolaj a legjobb.

Hogy jűjjen meg a kérődzése herinasza (repceforma virágú növény) gyökerit megtörik a fejszefokával, béteszik egy liter korpacibrébe, máma estétől hónap reggelig üjjen benne. A fazekat egy ronygyal lekötik, hogy az ereje ne mennyen ki. Eszt egy üveggel bétötik a marhába. Kérődestől földitököt (nagy martokon terem, a földben van, csak az ina látható) felszelni szépen, cibrébe másfél óra hosszát főzik, mosléknak aggyák. Ez a régebbi orvosság. Van még hogy hétféle füvet kel megfőzni: diófalevelet, boldogasszonylevelet, köménmagot, fokhagymát, apróbortorjánt, és frunzá gye pelint (magyar neve nem jutott eszébe) egy liter borba megfőzik lefedve, hogy az ereje ne mennyen el. Mikor kihül, üvegből aggyák, ha nem használ, erőss korpacibrébe főzik meg, így biztosan használ.

Vérhas ellen kökénytövisgyökeret főznek meg téjának ety félliter vízbe.

Hülés. Nyárba, ha vizes calamádét eszik a marha, vagy másképpen mekhül, össze van gyűlve a szőre (összekucorodik), megdörzsölik jó somoják (csutak) szalmával s megjárattják az udvarba. Ha hülést kap a marha, szokták úgyis, hogy farkasalmafa ágat szednek, főznek be-

lőle egy öllel vízbe, az ágat réjaborittyák a tehenre s ruhával rákötik. Hülés vagy seb ellen jó lónak is. Seb ellen a levivel naponta kéccer-háromszor mosogattyák.

Ha eléveszi a hirtelenbékája, a nyelve alatt csinálódnak hójagok, megdagad az óra, hátul a segginél. A hójagokat le kel szakasztani a körmivel vagy bicsokkal. A nyelve alatt van két kék in, mind a kettőt meg kell szűrni az árral. A vér fojása magátül megáll. Másik orvosság, hogyha dagad a nyelve, eresztünk vért belülre az árral. Mekszúrjuk alul a két inat s jön ki belülre fekete vér. Sóval béeresztyük.

Mikor gelesztája van a kicsibornyúnak, káposztalevet adunk reggel szopás előtt égyomorra, egy félliterrel.

A semereget szalicillal orvosolják, bédörzsölik.

Nyavajarontása van a tehennek amikor levágja magát, féreforditya a fejit. A bal szarvát kel ety fával ütögetni.

Pecset. Ha a marha testin kiüt a pecset, akkora mind az ötkoronás, vannak asszonyok, akik tudnak ráolvasni. Az ötkoronást tejbe teszik s ezzel a tejjel a tehen testit lemossák, s a maradék tejet s az ezüst pénzt a keresztes útba dobják. Aki felveszi, a betegség arra megy.

Hotyha a poklát nem dobja el mikor megbornyuzik a tehen, pergelnek egy tepsibe zabot, jó feketére, egy kupával (két liter), odaagygyák a tehennek enni. Ha nem eszi meg, rezsnyicén megőrlik s kevertnek csinálják, megvizezik s úgy aggyák. Háromszor, néccer is adnak.

Mikor kijön a bornyutartó, egy teknőbe gyenge melegvízzel le kel mosni és visszafordítani szépen s benyomni, s hátul bévarni házi cérnával, csak kis likat hagyni, hogy peseljen. Pár hét múlva lehet csak a cérnát kivágni.

Mikor megpuffad a marhának a siklájánál (csülkénél), rendszeren hátul, a siklájából csípnek le egy harapófogóval, s bicskával megpiszkájják, hogy fojjon a vér. Megdörzsöli egy kis ecettel a daganatnál, hogy jöjjön ki a vér.

Hogy megújujjon a vére, tavasszal, mikor kihajtyák a marhát a leelőre, a nyelve alatt két kék inből vért eresztenek, mert nyáron át sokat eszik és felfrissül.

Disznónak mikor nagy főrósága van, meszes lével dörzsölik a hasát, ami megpuhittya és szívja a tüzességet.

Disznónak mikor fáj a feje, dagad meg, a fülibe húznak kigyófügyökeret. Árral átjukasztya a fülit, ezen fűzik át, ez húzza ki a főróságot. Mikor kezd egy-két óra múlva dagadni, kihúzzák belüle.

Mikor eltörik a lába a juállatnak, lapockába teszik. Lábára gypjut tesznek s a négy lapockát teszik körül s jól lekötik. Marhának nem szokták, hotyha eltöri a lábát, leütik.

Ifj. Kós Károly

EGYESÜLETI ÉLET

Központunk hivatalos óráját okt. 1-től délután 4—7 óráig tartja. Kolozsvár, Jókai-utca 2. sz. II. em.

Hátrálékos tagdíjainkat ez időben fizethetjük be.

A turista szakosztály hírei

Folyó évi május—július hónapban gazdag kirándulási programot valósítottunk meg. Minden tekintetben sikeresnek mondhatók a kirándulások és az időjárás is nagyrészen kedvező volt. Május 9—10-i kettős ünnepen a Dobrin-havasra vezetett kirándulást Györke Márton 11 résztvevővel. Május 12-én helyi kirándulás volt az Angyalkúthoz és Kányafőre Matejovics Antal vezetésével. Május 19-én 1 gyalog- és 1 vonatos csoport az Ördögorrárok, Hétölesfa, Szentiványi kút környékét kereste fel. Május 26-án nagyszerű gulyásnapot és egyben forráskutató kirándulást rendeztünk a Hidegvölgybe 92 résztvevővel. Június 2-án dr. Xántus János vezetésével növénytani kirándulás volt a Szénafüvekre és a Tekintőre.

Pünkösdkor kétnapos kirándulás volt Vámszer Géza vezetésével Torockóra és a Székelykőre, egy kisebb csoport Vistára ment néprajzi kirándulásra. Június 16-án Sztánára, Riszeg-tetőre és Kőrösfőre mentünk Pakó Béláné vezetésével, 56-on. Június 23-án két kirándulás volt. Egyik Györke Márton vezetésével a Szent János-kúthoz és a Bükkbe, a másik a fenesi gáthoz Matejovics Antal vezetésével.

A június 29—30-i kettős ünnepen négy nagyszabású kirándulást is rendeztünk: a Dregán-völgy—Vlegyászára Györke Márton, a Dregán-völgy—Biharfüred Szamosbázárba Rotarides István vezetésével. Egy harmadik csoport Géczy-

vár—Járavize—Testes—Hidegszamoson volt Vámszer Géza, míg a negyedik a Türi és Tordai hasadéknál dr. Bodóczy Károly vezetésével.

Július 7-én másodszer vezetett fürdőtúrát a fenesi gáthoz Matejovics Antal. Július 13—14-én ismét a Dregán-völgy—Vlegyászára mentünk Czirják Károly vezetésével. Július 21-én lelkes tagok a tordahasadéki menedékházhoz mentek ki azt kitakarítani Matjovics Antal vezetésével. Ugyanaznap Elekes Józsefné vezetett kisebb kirándulást a Szent János-kúthoz. Július 20—22-én ismét a Szamosbázárba ment egy kisebb csapat Rotarides István vezetésével. Július 27—28-án dr. Gunda Béla vezetett néprajzi kirándulást Györgyfalvára és Ajtonba, július 27-én pedig harmadszor ment Rotarides István a Szamosbázárba.

Egyesületünk tiznapos székelyföldi kirándulást rendezett augusztus 3 és 13 között, amelyen 18-an vettek részt. Vezető Texe Imre volt. A kirándulás az előre elkészített terv szerint, minden baj nélkül, eredményesen folyt le. A csoport 3-án reggel vonattal indult el Kolozsvárról. Marosvásárhelyt estig időzött, ahol ebédre a maroszéki osztály látta vendégül a kolozsvári résztvevőket, saját helyiségében. A Gyilkostóhoz 25 marosvásárhelyi turista kísért el bennünket. Gyergyószentmiklósról két autóbusz vitte fel az utasokat a tóhoz, ahol kezd a régi élet visszatérni. Már 10—15 villa újra berendezkedett, a turistaházban is jó konyha van. Innen gyalog mentünk át az Egyesekőhöz. Útközben a Nagy-hagymás csúcsára (1793 m.) is felmentünk, hogy jó tiszta időben a messzi kilátásban gyönyörködhesünk. Az egyesekői menházunk megrongálva, kifosztva áll, de mégis csak

szállást ad az átvonuló kirándulók-nak. Az Öcsém sziklás hegy megmá-szása alatt néhány szál gyopárt szedtünk, majd lementünk Balán-bányára s onnan Csikszentdomokos községbe. Itt egy meleg pörkölt el-fogyasztása után, szénapadláson hál-tunk. Szentdomokosról vonattal folytattuk útunkat a felcsíki és al-csíki községek között egész Tusná-d-fürdőig. A régi Bánffy-villa két üres szobájában háltunk s felmentünk a Szent Anna-tóhoz. Ez, sajnos, el-vezettette régi báját, vonzerejét. A közeli erdő, egy vihartól letarolva, nem díszíti már a kialudt vulkáni kráterben csillogó szép tavat, mende-kházáza pedig épp a napokban égett le gondatlanságból. Következő állo-másunk Csikszereda volt, ahonnan autóbusszal mentünk fel a Hargita-fürdőre. Szóvá kell itt tennünk azt, hogy érthetetlen elképzelés alapján, jegyelővétel nincs és izléstelen, dúr-va tolongás útján juthat csak fel az ember — ha feljuthat egyáltalában — az autóbuszra. Hargita-fürdő aránylag keveset szenvedett a háború következményeitől. Az Uz-Bence tú-rista-szállónk jó állapotban áll. Bur-torzata nagyrészt megmaradt, ágyne-műje alig van. Ennek ellenére for-galma a nyár folyamán igen nagy volt. Ez a fürdő még kezdeti állapo-tában van, még nincsen kiépülve, a kellő kényelmet nem nyújtja még, de bájos fenyőillatos hangulata és a szerényebb árak vonzerővel bírnak és bízunk fokozatos fejlődésében. Ha-zánk legmagasabban (1350 m.) fekvő gyógyfürdője. Csikszeredán a r. kat. gimnázium adott szállást. A modern városi szálló éttermében közös vacso-rán voltunk a csíki turistákkal. Szor-morúan tapasztaltuk székelyföldi útunk alatt, hogy nemcsak a turista menedékházak, a fürdőhelyek szen-vedtek sokat a háború következtében, hanem az egész székely lakosság, amelyet még az ezidei száraz nyár, a sok erdőéges is erősen meggyötört.

Jó volt és szükséges volt ez a szé-kelyföldi út. Egyesületünk a mult-ban is évenként legalább egy kirán-dulást rendezett a Székelyföldre. Re-méljük, hogy ha a jövőben ismét fel-keressük, már jobb anyagi helyzetben és jobb lelki állapotban találjuk a Székelyföldet és annak derék népét.

—r—a.

Új turista alakulat Nagyváradon.

A nagyváradai Ortex turista osztály eredményes nyári működéséről már beszámoltunk. Most értesültünk Vass Antal turista testvérünk útján arról, hogy az **Esta-Sun Sport Egyesület**, amelynek főként munkás ifjak a tag-jai, megalakította turista osztályát és megkezdte a munkáját. Sok sze-rencsét kívánunk. Címük: Oradea, Str. Rogerius No. 56.

Halottaink

Fonódi Gyula Dermata gyári tiszt-viselő, aki az E. K. É.-nek főtitkára, az ENKÉ-nek pedig főpénztárnoka volt és kirándulásainknak évtizede-ken át lelkes résztvevője, ez év augusztus 24-én, hosszas szenvedés után meghalt. Temetésén, augusztus 26-án, a Dermata dalárdája énekelt. A sírnál egy Dermata tisztviselő-társa a gyár alkalmazottainak, míg Vámszer Géza elnök, egyesületünk nevében búcsúztatta el.

Szakács Istvánnét, a marosszéki osztály fiatal és tevékeny tagját váratlanul ragadta el a halál. Szív-szélhűdés érte álmában. Közszere-tben állott s szeptember 1-én az osztály tagjai testületileg kísérték ki utolsó útjára. Turista testvérek vitték ki koporsóját a temetőbe, ők hantolták el és az osztály elnöke, dr. Máthé János búcsúztatta el me-leg szavakkal a sírnál.

HÍREK

Pályázat kirándulás leírására. Előző számunkban részletesen közöltük az ifjúsági pályázat feltételeit. A határidőt a késői tanévkezdet miatt kitoltuk november 1-ig.

Az Aradi Torna Egyesület Turista Osztálya az Egyesület 10 éves fennállásának alkalmából, Erdélyben körutazást tett és Kolozsvárt meglátogatta. Július 25-én reggel Györke Márton üdvözölte a Mátyás-szobornál és délelőtt a Szaktanács kalauzolta őket nagyobb üzemekhez. Délután Györke Márton megmutatta nekik városunk nevezetességeit, majd Egyesületünkben Vámszer Géza elnökkel hosszasan megtárgyalták közös turista kérdéseinket. Egyben meghívtak egy szeptemberben Aradon tartandó jubileumi ünnepségre. A résztvevők 44-en voltak.

A Tordai-Hasadéknál szeptember 1-ére tervbe vett turista-találkozó a marosvásárhelyi osztály gyásza — Szakács Istvánné hirtelen halála — miatt elmaradt. A találkozót így szeptember 15-én, vasárnap tartjuk meg.

Újjáalakult az aradi osztálynak. Köztudomású, hogy délerdélyi osztályaink működését a bécsi döntés után megszüntették. Most eljött az ideje annak, hogy ezek központunkkal ismét felvegyék a kapcsolatot és újra megkezdjék áldásos munkájukat. Aradon augusztus 6-án alakult újra osztályunk. Tiszteletbeli elnöknek Záray Jenőt, Dr. Gregorovici Stefánt és Dr. Székely Lajost választották meg. Az osztály elnöke Radványi Ödön lett, titkára Dr. Juhász Miklós, pénztárosa Ritt Zoltán. Mind a tisztikar, mind a választmány még hiányzó tagjait kiegészítendő a közeljövőben összehívandó közgyűlésen pótlólag fogják megválasztani.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK

Az Erdély évi előfizetési díja 12 ezer lej, tagoknak 10 ezer lej. Megrendelhető Kolozsvárt, Jókai-utca 2. sz. II em. Egyes számok is kaphatók, vagy itt, vagy a legtöbb kolozsvári könyvkereskedésben.

Aki 5 előfizetést szerez, az egy évig díjtalanul kapja lapunkat.

TARTALOM

Vámszer Géza : Az Erdély szerepe	1
Czirják Károly : A Vlegyászán	3
Nagy Jenő : Kalotaszeg népe	5
Brüll Emánuel : Ki a turista ?	11
Ifj. Xantus János : Turista notesz	15
Ifj. Kós Károly : Lakatos János állatgyógyító tudománya	17

EGYESÜLETI ÉLET:

A turista szakosztály hírei — Egyesületünk tiznapos székelyföldi kirándulása — Halottaink	20
---	----

HÍREK:

Pályázat kirándulás leírása — Az Aradi Torna Egyesület — A Tordai-Hasadéknál — Újjáalakult az aradi osztályunk	22
--	----

SZERKESZTŐI ÜZENET

Látogassuk egyesületünk turista-
szállóját, az

UZ BENCÉT

a Hargita-fürdőn.

Hálódíj tagoknak 3000 Lei,
nem tagoknak . . 6000 Lei.

Autóbuszközlekedés Csikszereda és Székelyudvarhely között naponként. A Tolvajos-tetőtől a Hargita-fürdőig 7 km. gyalog teendő meg. Szombaton és vasárnap a fürdőig is visz az autóbusz. Indulás délelőtt 10 órakor.

Székelyföldi kirándulásaink alkalmával
keressük fel a szép környezetben fekvő

Egyeshői menedékházunkat.

Egyszerű tömegszállás kapható.

MIND KOLOZSVÁRI CÉGEK

Székely József *úridivat-szabósága*

ENKE TAGOKNAK 10% ENGEDMÉNY **Unió-utca 2. szám, I. e.**

MAJOR ILONA

női divat, kötöttárú- és textilüzlet

Deák Ferenc-utca 20. szám

DEÁK és DEÁK

rádió és villamossági szaküzlet

Szabadság-tér 15. szám

Balázs Gyula

Kogălniceanu (volt Farkas) utca

Ret. kollégium udvarán a templom oldalán

műbútorasztalos

ANGYAL DROGÉRIA

Dózsa György-utca 23

Alapítva 1910-ben

NYERGES IMRE

orvosi műszertára

Jókai-utca 4. szám

*Fotokóp:ák, amatőr- munkák,
művészi felvételek*

Polyfoto-nál

Szabadság-tér 13.

TRANSCOLECTIV

szállítási vállalat - Kolozsvár, Szabadság-tér 27.

Pázsint Imre

*képkeretező, képkereskedő
és ablaküvegező*

KOSSUTH LAJOS-UTCA 10. SZÁM

BUGNARIU és NURIDSÁNY

cipésműhely - Dózsa György-utca (volt Wesselényi) 5. szám

MINERVA

IRODALMI ÉS NYOMDAI MUINTÉZET RT KOLOZSVÁR

Igazgatóság és üzemek: Brassai-utca 7. szám / Telefon: 433
Könyv- és papírkereskedés: Szabadság-tér 8 / Telefon: 434

Könyvnyomda / Könyv- és papírkereskedés

Könyvkiadó és lapkiadóvállalat

Könyvkötészet / Cinkográfia / Vonalozóüzem

Üzletkönyvgyártás / Borítékgyártás

Domborcímkegyártás / Bélyegzőkészítés

„RUTEX”

RUHÁZATI ÉS TEXTILIPARI MUNKÁSOK SZÖVETKEZETE

Turisták, vadászok és halászok, figyelem!

Hozott anyagból rendelés után, maximális munkabérért készítünk:

Sportruhát

Szél- és esőkabátot

Hubertus kabátot

Sí-bluzt és nadrágot

Sportinget

Sport- és vadászkalapot

Turistasátrakat

Sporttestvérek!

Dolgoztassatok nálunk